

**Кам'янець-Подільський національний університет
імені Івана Огієнка**

**Кафедра археології, спеціальних історичних
і правознавчих дисциплін**

1. Загальна інформація про курс

Назва курсу, мова викладання	Актуальні проблеми дослідження історії українських земель у складі Великого князівства Литовського, мови викладання українська
Викладачі	Ващук Дмитро Петрович, старший науковий співробітник
Профайл викладачів	
Е-mail:	dvashchuk@ukr.net
Сторінка курсу в MOODLE	
Консультації	Відповідно до графіку індивідуальних консультацій, що розміщений на інформаційному стенді кафедри археології, спеціальних історичних та правознавчих дисциплін: щоп'ятниці 14.30 – 15.30

2. Анотація до курсу

Предметом вивчення курсу є політико-правові, військові, соціально-економічні та культурні процеси на теренах українських земель, які у другій половині XIV – першій половині XVI ст. перебували у складі Великого князівства Литовського. Цей курс дає можливість студентам краще засвоїти запланований навчальний матеріал, зрозуміти складні процеси пізнього середньовіччя та ранньомодерного часу та їх український вимір.

3. Мета та цілі курсу

Метою вивчення дисципліни є формування у здобувачів вищої освіти знання про новітні підходи та проблеми у вивченні історії українських земель у складі Великого князівства Литовського у другій половині XIV – першій половині XVI ст.

Завдання дисципліни:

- усвідомлення студентами важливості зазначеного періоду для українського державотворення;
- вивчення політико-правових, військових, соціально-економічних та культурних процесів у другій половині XIV – першій половині XVI ст.;
- зрозуміння важливості цього періоду для становлення демократичних інститутів;
- набуття знань із палеографії XVI ст. та умінь роботи з актовими джерелами;
- формування у студентів навичок історичного мислення, політичної та правової культур, розширенні знань до українського державотворення.

4. Формат курсу

Вибірковий (очний)

5. Компетентності та результати навчання

У результаті вивчення навчальної дисципліни у студента мають бути сформовані такі фахові компетентності:

- здатність розв'язувати складні практичні проблеми історії та археології у процесі професійної діяльності або навчання що передбачає застосування теорій і методів гуманітарних та соціальних наук;
- здібність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу;
- здатність до пошуку та аналізу інформації з досліджуваної проблеми з різних джерел.
- вміння брати участь в інтелектуальних дискусіях, використовувати ввічливі форми звернення до опонента, концентруватися на значущих складових судження, не переходячи на особистості;
- здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях
- критичне усвідомлення взаємозв'язку між ключовими фактами, подіями, явищами і процесами в історії України та країн Центрально-Східної Європи у період пізнього середньовіччя та ранньомодерного часу;
- розуміння соціальних функцій історика та можливостей використання історії для досягнення політичних цілей, в тому числі наслідків зловживання історією;
- здатність використовувати у фаховій діяльності знання гуманітарних та соціальних наук, вміння аналізувати, оцінювати і прогнозувати політичні, економічні, культурні й соціальні події та явища.

Студент повинен продемонструвати наступні результати навчання:

- знати найважливіші факти історичного минулого українського народу та історії людства загалом, а також мати більш глибокі знання про певний історичний період;
- розуміти контекст і причини відповідних історичних подій та використовувати ці знання у професійній діяльності.
- володіти понятійно-категоріальним апаратом історичної науки, професійно оперувати науковими термінами, прийнятими у фаховому середовищі
- виявляти взаємозв'язки між процесами у минулому та на сучасному етапі, аналізувати суспільні процеси в історії України у контексті європейської та світової історії.
- розуміти і виявляти відмінності в історіописанні, поглядах на минуле представників різних епох та у різних контекстах.

- розуміти загальні та специфічні риси історичного розвитку різних регіонів України, Європи та світу, фактори, що зумовлюють різноманіття культур та національних спільнот, ефективно співпрацювати з носіями різних історичних та культурних цінностей.

6. Обсяг і ознаки курсу

Найменування показників	Характеристика навчального курсу	
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Освітня програма, спеціальність	всі спеціальності	
Рік навчання/рік викладання	2024-2025	
Семестр вивчення	Другий/2025	
Нормативна/вибіркова		
Кількість кредитів ЄКТС	3	
Загальний обсяг годин	120	
Кількість годин початкових занять	40	
Лекційні заняття	20	
Практичні заняття	-	
Семінарські заняття	20	
Лабораторні заняття	-	
Самостійна та індивідуальна робота	80	
Форма підсумкового контролю	залік	

7. Пререквізити курсу

Вивчення дисципліни «Актуальні проблеми дослідження історії українських земель у складі Великого князівства Литовського»)» передбачає знання здобувачів вищої освіти, які вони отримали вивчаючи курси «Історія України», «Новітня історія країн Європи і Америки».

8. Технічне і програмне забезпечення

Вивчення курсу не потребує спеціального матеріально-технічного або інформаційного забезпечення, однак можливе використання проектора й ноутбука / персонального комп'ютера для створення презентацій у формі MS Power Point або інших.

9. Політики курсу

Письмові роботи. Передбачається, що студенти виконають один вид письмових робіт – реферат.

Академічна доброчесність. Очікується, що роботи студентів будуть їх оригінальними дослідженнями чи міркуваннями. Відсутність посилань на

використані джерела, фабрикування джерел, списування, втручання в роботу інших студентів становлять, але не обмежують приклади можливої академічної недоброчесності. Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі студента є підставою для її незарахування викладачем, незалежно від масштабів плагіату чи обману.

Відвідування занять. Очікується, що всі студенти відвідають усі лекції і практичні заняття курсу. Студенти мають інформувати викладача про неможливість відвідати заняття. У будь-якому випадку студенти зобов'язані дотримуватися термінів виконання усіх видів робіт, передбачених планом.

Література. Уся література, яку студенти не можуть знайти самостійно, буде надана викладачем виключно в освітніх цілях без права її передачі третім особам! Студенти заохочуються до використання також й іншої літератури та джерел, яких немає серед рекомендованих.

10. Система оцінювання та вимоги

Поточний контроль	МКР	Самостійна робота (ІНДЗ)	Сума
20	50	30	100

Оцінювання навчальних досягнень студентів здійснюється за рейтинговою системою зі 100-бальною шкалою та шкалою ECTS (A, B, C, D, E, FX, F) та національною шкалою (відмінно, добре, задовільно, незадовільно; зараховано, не зараховано).

Зі 100 балів, студент впродовж семестру може набрати максимально 100 балів, з яких:

20 – поточне оцінювання

50 – виконання студентами модульної контрольної роботи

30 – виконання студентами самостійної роботи

Кінцева оцінка успішності студента формується шляхом додавання балів, що студент отримав за участь в роботі впродовж семестру та балів, який студент отримав на екзамені. Кінцева оцінка набуває вигляду як за національною шкалою, так за 100-бальною шкалою ECTS (A, B, C, D, E, FX, F).

Студент вважається допущеним до підсумкового контролю при умові: обов'язкова присутність на лекційних заняттях, активність впродовж семестру, відвідування/відпрацювання усіх семінарських занять, виконання самостійної роботи, що передбачена навчальним планом дисципліни.

11. Критерії та норми поточного оцінювання знань, умінь і навичок студентів з навчальної дисципліни.

Розподіл балів, які отримують студенти:

1-3 бали (початковий рівень). Студент володіє матеріалом на рівні засвоєння окремих термінів, фактів без зв'язку між ними. Слабко усвідомлюється мета навчально-пізнавальної діяльності, даються відповіді лише за допомогою викладача на рівні «так» чи «ні».

4-6 балів (середній рівень). Студент володіє початковими знаннями з антропології, знає близько половини навчального матеріалу, здатний його відтворити. Проте слабко орієнтується в поняттях, визначеннях, а самостійне опрацювання навчального матеріалу з історії первісного суспільства викликає певні труднощі.

7-9 балів (достатній рівень). Студент вільно володіє вивченим матеріалом, вміє аналізувати і систематизувати інформацію, робить логічні висновки, використовує загальновідомі докази у власній аргументації. Подається чітке тлумачення понять, категорій з історії первісного суспільства, а самостійне опрацювання матеріалу не викликає труднощів. Виконуються прості творчі завдання з історії первісного суспільства.

10-12 балів (високий рівень). Студент має системні, дієві знання, виявляє неординарні творчі здібності у навчальній діяльності з історії первісного суспільства. Використовується широкий арсенал засобів для доведення своєї думки. Логічно і творчо викладається матеріал з історії первісного суспільства в усній та письмовій формі.

12. Базова література до дисципліни:

1. Акти Волинського воєводства кінця XV–XVI ст. (із зібрання Пергаментних документів Архіву головного актів давніх у Варшаві) / Підготовка до друку й авторський текст Андрія Блануци, Дмитра Ващука, Дмитра Вирського (латиномовні документи). К., Інститут історії України НАН України, 2014.
2. Блануца А. Земельна політика Ягеллонів на українських теренах Великого князівства Литовського (1440–1572 рр.). К.: Інститут історії України НАН України, 2017.
3. Ващук Д. “АБЫХМО ДЕРЖАЛИ ИХЪ ПОДЛЕ ПРАВА ИХ ЗЕМЛИ” (Населення Київщини та Волині і великокнязівська влада в XV – XVI ст.). К., 2009.
4. Ващук Д., Черкас Б. Східне пограниччя Європи: Український фронтір у добу пізнього середньовіччя. 2-е вид., допов. Кам'янець-Подільський: ФОП Панькова А. С., 2022.
5. Грушевський М. Історія України-Руси: в 11т., 12 кн. Т.IV.: XIV – XVI віки: відносини політичні. К., 1993.
6. Грушевський М. Історія України-Руси: в 11т., 12 кн. Т.V.: Соціально-політичний і церковний устрій і відносини в українсько-руських землях XIV – XVII віків. 2-е видання. К., 1998.
7. Грушевський М. Історія України-Руси: в 11т., 12 кн. Т. VI: Житє економічне, культурне, національне XIV – XVII віків. К., 1995.
8. Гурбик А. Еволюція соціально-територіальних спільнот в середньовічній Україні (волость, дворище, село, сябринна спілка). К., 1998.

9. Довнар-Запольский М. Государственное хозяйство Великого княжества Литовского при Ягеллонах. Т. I. К., 1901.
10. Довнар-Запольский М. Украинские староства в первой половине XVI в. К., 1908.
11. Епоха Вітовта в історії України: 1387–1430 / А. Бумблаускас, Д. Ващук, Г. Кіркене, Л. Скурвідайте, Б. Черкас. Київ: «Балтія-Друк», 2020.
12. Єсюнін С., Ващук Д., Гловацький А. Історія адвокатури Хмельниччини. Серія: “Регіональна історія адвокатури”. Т. 1. К. : КВІЦ, 2018.
13. Золота доба українського лицарства. Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2018.
14. Клепатский П. Очерки по истории Киевской земли. Т. I: Литовский период. Одесса, 1912. 599 с.
15. Князі Чорторийські: документи і матеріали XVI–XVII ст. (із зібрання «Західно-Руських актів» Російської національної бібліотеки) / Підготовка до друку Андрія Блануца, Дмитра Ващука. К.: Інститут історії України НАН України, 2016.
16. Ковальский Н. Источники по истории Украины XVI–XVII вв. в Литовской Метрике и фондах приказов ЦГАДА. Днепропетровск, 1979.
17. Крикун Н. Адміністративно-територіальний устрій Правобережної України в XV–XVIII ст: Кордони воєводств у світлі джерел. Київ: Інститут української археографії. Академія Наук України, 1993.
18. Лашенко Р. Лекції по історії українського права. Частина друга: Литовсько-польська доба. Випуск перший: пам'ятники права. Прага, 1924.
19. Левицкий О. Черты семейного быта в Юго-Западной Руси в XVI – XVII вв. // Передмова до: Архив ЮЗР. Ч. VIII. Т. III: Акты о брачном праве и семейном быте в Юго-Западной Руси в XVI–XVII вв. К., 1909. 120 с.
20. Леонтович Ф. Очерки по истории Литовско-русского права. Образование Литовского государства. СПб., 1894.
21. Любавский М. Областное деление и местное управление Литовско-русского государства ко времени издания Первого Литовского Статута. М., 1892.
22. Максимейко Н. Сеймы литовско-русского государства до Люблинской унии 1569г. Харьков, 1902.
23. Мальченко О. Укріплені поселення Брацлавського, Київського і Подільського воєводств (XV – середина XVII ст.). К., 2001.
24. Русина О. Сіверська земля у складі Великого князівства Литовського. К., 1998.
25. Русина О. Студії з історії Києва та Київської землі. К., 2005.
26. Русина О. Україна під татарами і Литвою. – К., 1998. – 320 с.
27. Сіцінський Ю. Поділля під владою Литви / Упорядники Дмитро Ващук, Мирослав Мошак. Кам'янець-Подільський: “Медобори”, 2009.
28. Україна і Литва в XIV – XVI століттях. Політико-правові та соціально-економічні аспекти / В. Г. Берковський, А. В. Блануца, Д. П. Ващук, А. О. Гурбик, Б. В. Черкас. Луцьк: ПрАТ “Волинська обласна друкарня”, 2011.
29. Україна: Литовська доба (1320–1569). Видання друге, перероблене. К., 2016.

30. Черкас Б. Західні володіння Улусу Джучи: політична історія, територіально-адміністративний устрій, економіка, міста. (XIII–XIV ст.). К.: Інститут історії України НАН України, 2014.
31. Черкас Б. Україна в політичних відносинах Великого князівства Литовського з Кримським ханатом (1515–1540). К., 2006.
32. Яковенко Н. Українська шляхта з кінця XIV до середини XVII ст. (Волинь і Центральна Україна). Видання друге, переглянуте і виправлене. К., 2008.

Інформаційні ресурси:

<http://history.org.ua/uk> – офіційний сайт Інституту історії України
Національної академії наук України

<http://www.nbuv.gov.ua> – Національної бібліотеки України ім. В.І.
Вернадського

<https://chtyvo.org.ua> – онлайн-бібліотека україномовної літератури, у тому
числі й історичної

<http://ul.history.org.ua> – сайт наукового збірника, який стосується
пропонованого курсу

<http://dev.metrika.ldkistorija.lt> – сайт, на якому розміщено усі опубліковані на
даний час книги Литовської метрики

<https://diasporiana.org.ua/category/istoriya/> – українська діаспорна електронна
бібліотека